JABATAN BIOKESELAMATAN

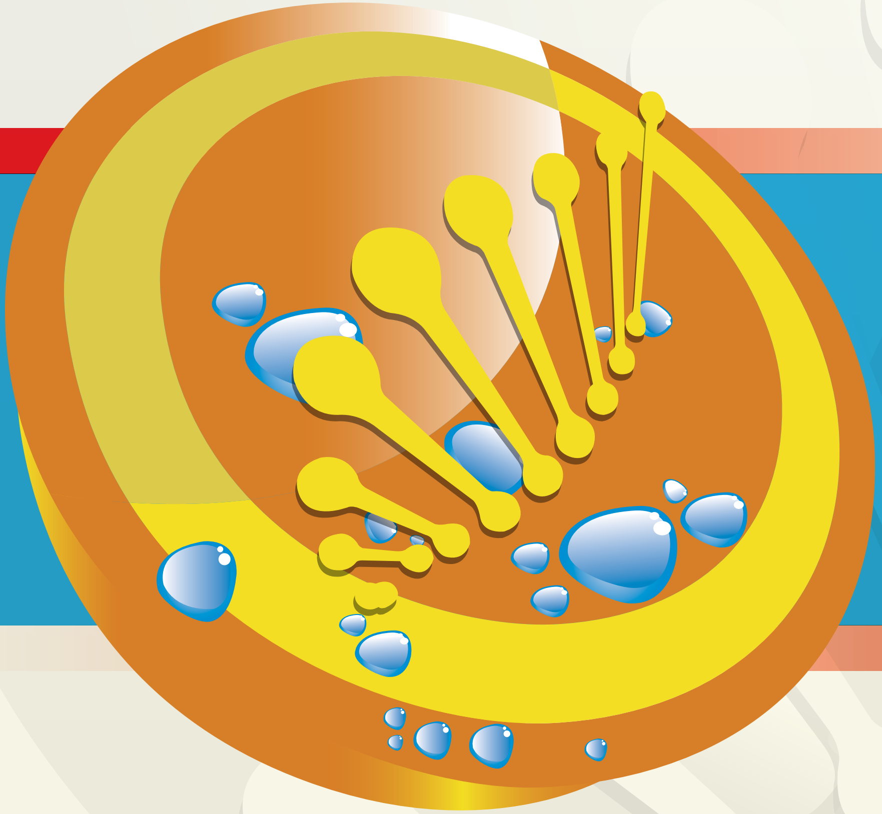

Matriks Penguatkuasaan Biokeselamatan Bersepadu (Sabah)

JABATAN BIOKESELAMATAN

Matriks Penguatkuasaan Biokeselamatan Bersepadu (Sabah)

Hak cipta © Jabatan Biokeselamatan.

Hak cipta terpelihara. Tidak dibenarkan mengeluar-ulang mana-mana bahagian artikel dan isi kandungan buku ini dalam apa jua bentuk dan dengan apa jua cara sama ada secara elektronik, fotokopi, mekanikal, rakaman atau cara lain sebelum mendapat izin bertulis daripada penerbit terlebih dahulu.

Buku ini akan diteliti dari semasa ke semasa sekiranya terdapat perubahan bidang kuasa agensi-agensi Kerajaan yang terlibat mahupun sebarang perubahan maklumat yang berkaitan.

Diterbitkan oleh:

Jabatan Biokeselamatan
Aras 4, Blok F11, Kompleks F
Lebuh Perdana Timur, Presint 1
62000 Putrajaya, Malaysia.
Tel: 03-8091 7318
Faks: 03-8091 7371
Laman Web: www.biosafety.gov.my

Terbitan Pertama 2024

ISI KANDUNGAN

- Pengenalan ____ 02
- Objektif Matriks ____ 03
- Panduan Menggunakan Matriks Penguatkuasaan Biokeselamatan Bersepadu (Sabah) ____ 04
- **Matriks Utama Penguatkuasaan Biokeselamatan Bersepadu (Sabah)** ____ 05
- **Bidang Kuasa Matriks Penguatkuasaan Biokeselamatan Bersepadu (Sabah) Berkaitan Pengawalseliaan Kesihatan Manusia** ____ 06
- **Bidang Kuasa Matriks Penguatkuasaan Biokeselamatan Bersepadu (Sabah) Berkaitan Pengawalseliaan Tumbuhan** ____ 08
- **Bidang Kuasa Matriks Penguatkuasaan Biokeselamatan Bersepadu (Sabah) Berkaitan Pengawalseliaan Haiwan** ____ 10
- **Bidang Kuasa Matriks Penguatkuasaan Biokeselamatan Bersepadu (Sabah) Pengawalseliaan Perikanan** ____ 12
- **Bidang Kuasa Matriks Penguatkuasaan Biokeselamatan Bersepadu (Sabah) Berkaitan Pengawalseliaan Alam Sekitar** ____ 14
- Alamat, E-mel Dan Nombor Untuk Dihubungi Bagi Agensi-agensi Berkaitan ____ 16
- Galeri Penguatkuasaan Biokeselamatan Bersepadu ____ 19

PENGENALAN

Pembangunan Matriks Penguatkuasaan Biokeselamatan Bersepadu (Sabah) merupakan salah satu usaha memperkukuhkan aspek penguatkuasaan Akta Biokeselamatan 2007 di Negeri Sabah. Dalam menghasilkan Matriks ini, Jabatan Biokeselamatan (JBK) telah mengadakan beberapa siri konsultasi melibatkan agensi-agensi Kerajaan seperti berikut:

Kementerian	Agensi yang Terlibat
Kementerian Kesihatan Malaysia (MOH)	**Jabatan Kesihatan Negeri Sabah** • Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan • Sektor Kesihatan Antarabangsa / Cawangan Penyakit Berjangkit • Cawangan Penguatkuasaan Farmasi Sabah
Kementerian Pertanian, Perikanan dan Industri Makanan Sabah (MAFFI)	**Jabatan Pertanian Sabah** • Seksyen Biosekuriti Tumbuhan Dan Kuarantin
	Jabatan Perkhidmatan Veterinar Sabah • Bahagian Kesihatan Veterinar
	Jabatan Perikanan Sabah • Bahagian Pengurusan Sumber • Bahagian Perlesenan dan Permit
Kementerian Pertanian dan Keterjaminan Makanan (KPKM)	**Jabatan Pertanian Malaysia** • Bahagian Kawalan Racun Perosak
	Jabatan Perikanan Malaysia (Sabah)
Kementerian Sumber Asli dan Kelestarian Alam (NRES)	• **Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan**
Kerajaan Negeri Sabah (KNS)	**Pusat Kepelbagaian Biologi Sabah** **Jabatan Hutan Sabah** **Jabatan Hidupan Liar Sabah**

OBJEKTIF MATRIKS

Penguatkuasaan Akta Biokeselamatan 2007 memerlukan kerjasama yang erat antara agensi-agensi Kerajaan yang berkaitan. Matriks ini adalah salah satu bahan rujukan penting semasa melaksanakan Akta berkenaan terutamanya dalam mengawal selia pelepasan, pengimportan, pengeksportan dan kegunaan terkawal organisma yang diubah suai secara genetik **(Genetically Modified Organism, GMO)** dan pelepasan hasilannya. Dengan adanya Matriks ini, ia diharap dapat mengurangkan kekeliruan yang mungkin timbul dalam menentukan peranan setiap agensi Kerajaan yang berkaitan semasa mengawalselia GMO dan bukan GMO serta hasilan kedua-duanya.

MATRIKS UTAMA PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU (SABAH)

PANDUAN MENGGUNAKAN MATRIKS PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU (SABAH)

1. Rujuk Matriks utama dan cari kajian / produk yang ingin disemak. Cari tanda (**GM** atau **/**) yang terdapat di bawah kajian / produk yang disemak.

2. Kenalpasti Kementerian, agensi serta peruntukan undang-undang di sebelah kiri matriks bahagian yang bertanda (**GM** atau **/**).

3. Kenalpasti sekiranya terdapat nota berkaitan tanda (**GM** atau **/**) dengan kehadiran 'superscript' (ie: **GM**[a] atau **/**[a]). Penjelasan berkaitan 'superscript' adalah seperti di bawah matriks.

4. Semak maklumat lanjut kajian / produk mengikut jenis pengawalseliaan tersebut. Jenis-jenis pengawalseliaan adalah seperti berikut:
   a. Pengawalseliaan Kesihatan Manusia
   b. Pengawalseliaan Tumbuhan
   c. Pengawalseliaan Haiwan
   d. Pengawalseliaan Perikanan
   e. Pengawalseliaan Alam Sekitar

5. Rujuk Nota penjelasan yang disediakan di sebelah kiri matriks untuk mendapatkan maklumat lebih terperinci berkaitan semakan yang dilakukan.

6. Sekiranya memerlukan maklumat terkini atau maklumat lebih lanjut berkenaan sebarang perkara yang disemak, sila rujuk maklumat perhubungan yang disediakan mengikut agensi di bahagian belakang matriks.

Nota:	Rujukan:
GM[a]	Kegunaan terkawal dan penghasilan
GM[b]	Kegunaan terkawal
GM[c]	JBK mengawalselia semua perlabelan GMO kecuali makanan manusia yang dikawalselia oleh BKKM (Peraturan-Peraturan Makanan 1985)
√[d]	Hanya melibatkan makanan manusia (Peraturan-Peraturan Makanan 1985)
√[e]	Jabatan Pertanian Sabah kawal makanan haiwan yang berasaskan sumber tumbuhan dan DVS kawal semua makanan haiwan termasuk bahan tambahan makanan haiwan
√[f]	Ujian klinikal dan jualan
√[g]	Hanya melibatkan spesis terancam
√[h]	Hanya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik sahaja
√[i]	Kajian yang melibatkan sumber-sumber biologi dari Sabah
√(M)	Mikroorganisma
√(D)	Drug
√(H)	Hasilan Haiwan
Ikan*	Ikan seperti definasi dalam Akta Perikanan 1985
Ikan (Darat)*	Ikan seperti definisi dalam Enakmen Perikanan Darat dan Akuakultur 2003

KEMENTERIAN	AGENSI KERAJAAN DAN AKTA BERKAITAN	KAJIAN / PRODUK BIOTEKNOLOGI	Mikroorganisma yang terlibat dengan:						Tisu Manusia / Lain-lain		Ikan*		Ikan (Darat)*		Haiwan dan Hasilan		Tumbuhan, Produk Tumbuhan, Artikel Terkawal & Tumbuhan Akuatik			Vaksin/Biologik						Lain-lain					
			Kelulusan																	Manusia		Haiwan		Ikan							
			Manusia	Makanan Manusia	Biopestisida	Biofertiliser	Bioremediasi	Permit Import / Eksport	Kelulusan	Permit import eksport	Kelulusan	Permit import eksport	Kelulusan	Permit Import Eksport	Kelulusan	Permit Import Eksport	Kelulusan	Permit Import / Eksport	Notifikasi Eksport	Kelulusan	Permit Import Eksport	Kelulusan	Permit Import Eksport	Kelulusan	Permit Import Eksport	Hutan Simpan	Hidupan Liar	Produk Farmaseutikal	Pengesanan GMO	Makanan Haiwan dan Bahan Tambahan Makanan	Pelabelan GMO
NRES	**Jabatan Biokeselamatan**																														
	Akta Biokeselamatan 2007 (Akta 678)	**Lembaga Biokeselamatan Kebangsaan**	GM	GM	GM	GM	GM				GM		GM		GM		GM[a]		GM	GM[a]		GM[a]		GM[a]		GM		GM[a]	GM	GM	GM[c]
	Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan																														
	Akta Perdagangan Antarabangsa Mengenai Spesis Terancam 2008 (Akta 686)	**Sektor Pengurusan Biodiversiti & Sektor Pengurusan Perhutanan**									√[g]				√[g]		√[g]									√[g]	√[g]				
	Akta Akses kepada Sumber Biologi dan Perkongsian Faedah 2017 (Akta 795)		√[h]	√[h]	√[h]	√[h]	√[h]				√[h]				√[h]		√[h]									√[h]	√[h]				
MOH	**Jabatan Kesihatan Negeri Sabah**																														
	Akta Makanan 1983 (Akta 281)	**Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan**		√																											√[d]
	Akta Pencegahan dan Pengawalan Penyakit Berjangkit 1988 (Akta 342)	**Sektor Kesihatan Antarabangsa/Cawangan Penyakit Berjangkit**	√						√	√										√(M)	√(M)										
	Akta Racun 1952 (Akta 366) Akta Jualan Dadah 1952 (Akta 368)	**Cawangan Penguatkuasaan Farmasi Sabah**																		√(D)								√			
MAFFI	**Jabatan Pertanian Sabah**																														
	Akta Kuarantin Tumbuhan 1976 (Akta 167)	**Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin**	√	√	√	√	√	√								√ (H)	√	√												√[e]	
	Jabatan Perkhidmatan Veterinar Sabah																														
	Enakmen Haiwan 2015 Enakmen Makanan Haiwan 2021	**Bahagian Kesihatan Veterinar**													√	√						√[f]	√							√[e]	
	Jabatan Perikanan Sabah																														
	Enakmen Perikanan Darat dan Akuakultur 2003 Akta Perikanan 1985 (Akta 317)	**Bahagian Pengurusan Sumber & Bahagian Perlesenan dan Permit**									√	√	√	√										√	√						
KPKM	**Jabatan Pertanian Malaysia**																														
	Akta Racun Makhluk Perosak 1974 (Akta 149)	**Bahagian Kawalan Racun Perosak dan Baja**			√																										
	Jabatan Perikanan Malaysia																														
	Akta Perikanan 1985 (Akta 317)	**Unit Biosekuriti Perikanan Sabah**									√																				
KNS	**Pusat Kepelbagaian Biologi Sabah**																														
	Enakmen Kepelbagaian Biologi Sabah (2000)	**Majlis Biodiversiti Sabah**		√[i]	√[i]	√[i]	√[i]				√[i]		√[i]		√[i]		√[i]			√[i]		√[i]		√[i]		√[i]		√[i]		√[i]	
	Jabatan Hutan Sabah																														
	Enakmen Hutan 1968	**Jabatan Hutan Sabah**																								√					
	Jabatan Hidupan Liar Sabah																														
	Enakmen Pemeliharaan Hidupan Liar (1997)	**Bahagian Permit dan Perlesenan & Bahagian Penguatkuasa**																									√				

BIDANG KUASA MATRIKS PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU (SABAH) BERKAITAN PENGAWALSELIAAN KESIHATAN MANUSIA

CATATAN

i. Pengimportan / pengeksportan mikroorganisma yang terlibat dengan manusia:
- Perlu kelulusan daripada Sektor Kesihatan Antarabangsa, Bahagian Kawalan Penyakit, KKM.
- Perlu kelulusan daripada Jawatankuasa Teknikal Pengimportan Mikroorganisma dan Bahan Organan (JKPMOBO), Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin, DOA. Permohonan kelulusan adalah melalui Jabatan Pertanian Sabah.
- Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik).
- Perlu kelulusan Lembaga Biokeselamatan Kebangsaan (LBK) melalui Jabatan Biokeselamatan (JBK) (sekiranya GMO).

ii. Pengimportan / pengeksportan mikroorganisma yang terlibat dengan makanan manusia (industri):
- Perlu kelulusan daripada Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan, KKM.
- Perlu kelulusan daripada JKPMOBO. Permohonan kelulusan adalah melalui Jabatan Pertanian Sabah.
- Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik)
- Perlu kelulusan LBK melalui JBK (sekiranya GMO)

iii. Pemantauan aktiviti melibatkan mikroorganisma GMO yang terlibat dengan manusia dan makanan manusia (Industri):
- Dilaksanakan oleh JBK melalui Seksyen Penguatkuasaan dan Pemantauan (SPP), dengan kerjasama agensi berkaitan untuk membuat pensampelan.

iv. Pengimportan / pengeksportan tisu manusia:
- Memerlukan kelulusan daripada Sektor Kesihatan Antarabangsa, Bahagian Kawalan Penyakit, KKM.

v. Pengimportan / pengeksportan mikroorganisma yang terlibat dalam penghasilan vaksin / biologik untuk manusia:
- Perlu kelulusan dan permit import / eksport daripada Cawangan Penyakit Berjangkit, Bahagian Kawalan Penyakit, KKM.
- Perlu kelulusan LBK melalui JBK untuk pengimportan dan notifikasi untuk pengeksportan (sekiranya GMO).

vi. Penggunaan mikroorganisma GMO yang terlibat dalam penghasilan vaksin / biologik untuk manusia di dalam negara:
- JBK bertanggungjawab mengawal selia aktiviti kegunaan terkawal serta proses penghasilan vaksin / biologik tersebut.
- Bahagian Pengawalan Farmaseutikal Kebangsaan akan mengawal selia ujian klinikal dan penjualan vaksin / biologik berkenaan.

vii. Pemantauan aktiviti melibatkan mikroorganisma GMO yang terlibat dalam penghasilan vaksin / biologik untuk manusia:
- Dilaksanakan oleh JBK melalui Seksyen Penguatkuasaan dan Pemantauan (SPP), dengan kerjasama Cawangan Penyakit Berjangkit, Bahagian Kawalan Penyakit, KKM dan agensi berkaitan untuk membuat pensampelan.

viii. Pengimportan dan penjualan vaksin / biologik untuk manusia:
- Vaksin / Biologik untuk manusia sama ada GMO atau non-GMO yang tidak berdaftar dengan BPFK memerlukan kelulusan daripada Ketua Pengarah Kesihatan (KPK).
- Bagi kegunaan selain daripada rawatan perubatan dan kajian klinikal, ia dikawal di bawah Akta Racun 1952.

ix. Pemantauan aktiviti berkaitan produk farmaseutikal untuk manusia dan haiwan:
- Biro Pengawalan Farmaseutikal Kebangsaan (BPFK) bertanggungjawab sepenuhnya ke atas pemantauan semua aktiviti berkaitan dengan farmaseutikal manusia dan haiwan. Pemantauan di peringkat Sabah adalah melalui Cawangan Penguatkuasaan Farmasi Sabah.
- Produk farmaseutikal adalah dikecualikan di bawah Akta Biokeselamatan 2007.

x. Penghasilan vaksin / biologik GMO untuk manusia di dalam negara:
- JBK bertanggungjawab mengawal selia aktiviti kegunaan terkawal dan proses penghasilan vaksin / biologik GMO untuk manusia.
- BPFK akan mengawal selia ujian klinikal dan pengawalan penjualan vaksin / biologik GMO untuk manusia.

xi. Pelabelan GMO
- JBK mengawalselia semua pelabelan GMO kecuali makanan manusia yang dikawal oleh Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan (BKKM).

xii. Kajian yang melibatkan sumber-sumber biologi dari Sabah:
- Perlu kelulusan daripada Majlis Pusat Kepelbagaian Biologi Sabah.

MATRIKS PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU (SABAH)
BERKAITAN PENGAWALSELIAAN KESIHATAN MANUSIA

KEMENTERIAN	AGENSI KERAJAAN DAN AKTA BERKAITAN	KAJIAN / PRODUK BIOTEKNOLOGI	Mikroorganisma yang terlibat dengan:			Tisu Manusia / Lain-lain		Vaksin/Biologik		Lain-lain	
			Manusia	Makanan Manusia				Manusia			
			Kelulusan		Permit Import / Eksport	Kelulusan	Permit import eksport	Kelulusan	Permit Import Eksport	Produk Farmaseutikal	Pelabelan GMO
NRES	**Jabatan Biokeselamatan**										
	Akta Biokeselamatan 2007 (Akta 678)	**Lembaga Biokeselamatan Kebangsaan**	GM	GM				GM[a]		GM[a]	GM[c]
	Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan										
	Akta Akses kepada Sumber Biologi dan Perkongsian Faedah 2017 (Akta 795)	**Sektor Pengurusan Biodiversiti & Sektor Pengurusan Perhutanan**	√[h]	√[h]							
MOH	**Jabatan Kesihatan Negeri Sabah**										
	Akta Makanan 1983 (Akta 281)	**Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan**		√							√[d]
	Akta Pencegahan dan Pengawalan Penyakit Berjangkit 1988 (Akta 342)	**Sektor Kesihatan Antarabangsa/Cawangan Penyakit Berjangkit**	√			√	√	√(M)	√(M)		
	Akta Racun 1952 (Akta 366); Akta Jualan Dadah 1952 (Akta 368)	**Cawangan Penguatkuasaan Farmasi Sabah**						√(D)		√	
MAFFI	**Jabatan Pertanian Sabah**										
	Akta Kuarantin Tumbuhan 1976 (Akta 167)	**Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin**	√	√	√						
KNS	**Pusat Kepelbagaian Biologi Sabah**										
	Enakmen Kepelbagaian Biologi Sabah (2000)	**Majlis Biodiversiti Sabah**		√[i]				√[i]		√[i]	

Nota:	Rujukan:
GM[a]	Kegunaan terkawal dan penghasilan
GM[c]	JBK mengawalselia semua perlabelan GMO kecuali makanan manusia yang dikawalselia oleh BKKM
√[d]	Hanya melibatkan makanan manusia (Peraturan-Peraturan Makanan 1985)

Nota:	Rujukan:
√[h]	Hanya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik sahaja
√[i]	Kajian yang melibatkan sumber-sumber biologi dari Sabah
√(M)	Mikroorganisma
√(D)	Drug

BIDANG KUASA MATRIKS PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU (SABAH) BERKAITAN PENGAWALSELIAAN TUMBUHAN

CATATAN

i. Pengimportan / pengeksportan mikroorganisma yang terlibat dengan biofertiliser dan biopestisida:

- Perlu kelulusan daripada Jawatankuasa Teknikal Pengimportan Mikroorganisma dan Bahan Organan (JKPMOBO). Permohonan kelulusan adalah melalui Jabatan Pertanian Sabah.
- Perlu kelulusan daripada Lembaga Racun Makhluk Perosak (LRMP), Bahagian Kawalan Racun Perosak, DOA Sabah (sekiranya biopestisida).
- Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik)
- Perlu kelulusan Lembaga Biokeselamatan Kebangsaan (LBK) melalui Jabatan Biokeselamatan (JBK) (sekiranya GMO).

ii. Pengimportan / pengeksportan biofertiliser (sekiranya mengandungi bahan haiwan seperti najis haiwan):

- Perlu permit import / eksport daripada Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin dan Kuarantin, DOA Sabah.

iii. Pemantauan aktiviti melibatkan biopestisida dan biofertiliser GMO:

- Dilaksanakan oleh JBK melalui Seksyen Penguatkuasaan dan Pemantauan (SPP), dengan kerjasama Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin, DOA Sabah dan agensi berkaitan untuk membuat pensampelan.

iv. Pengimportan tumbuhan, produk tumbuhan, artikel terkawal dan tumbuhan akuatik:

- Memerlukan kelulusan serta permit import daripada Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin, DOA Sabah.
- Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik)
- Perlu kelulusan LBK melalui JBK (sekiranya GMO).

* Artikel terkawal – merujuk kepada tanah, mineral, serangga (perosak atau agen biologi)

v. Pemantauan aktiviti melibatkan mikroorganisma GMO untuk biofertiliser dan biopestisida serta tumbuhan GMO serta akuatik GMO:

- Dilaksanakan oleh JBK melalui Seksyen Penguatkuasaan dan Pemantauan (SPP), dengan kerjasama Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin, DOA Sabah dan agensi berkaitan untuk membuat pensampelan.

vi. Perhutanan

- Jabatan Hutan Sabah bertanggungjawab dalam pengurusan hutan, penyelidikan dan pembangunan hutan, kejuruteraan hutan, pematuhan hutan dan kutipan hasil serta ladang hutan.
- Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan Spesis Terancam).
- Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik).

vii. Hidupan Liar dan Sanktuari Hidupan Liar

- Jabatan Hidupan Liar Sabah bertanggungjawab dalam pengurusan dan pentadbiran Hidupan Liar dan Sanktuari Hidupan Liar.
- Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan Spesis Terancam).
- Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik).

viii. Pelabelan GMO

- JBK mengawalselia semua pelabelan GMO kecuali makanan manusia yang dikawal oleh Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan (BKKM).

ix. Kajian yang melibatkan sumber-sumber biologi dari Sabah:

- Perlu kelulusan daripada Majlis Pusat Kepelbagaian Biologi Sabah.

MATRIKS PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU (SABAH)
BERKAITAN PENGAWALSELIAAN TUMBUHAN

KEMENTERIAN	AGENSI KERAJAAN DAN AKTA BERKAITAN	KAJIAN / PRODUK BIOTEKNOLOGI	Mikroorganisma yang terlibat dengan:			Tumbuhan, Produk Tumbuhan, Artikel Terkawal & Tumbuhan Akuatik			Lain-lain	
			Kelulusan		Permit Import / Eksport	Kelulusan	Permit Import / Eksport	Notifikasi Eksport	Hutan Simpan	Pelabelan GMO
			Biopestisida	Biofertiliser						
NRES	**Jabatan Biokeselamatan**									
NRES	Akta Biokeselamatan 2007 (Akta 678)	**Lembaga Biokeselamatan Kebangsaan**	GM	GM		GM		GM	GM	GM[c]
NRES	**Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan**									
NRES	Akta Perdagangan Antarabangsa Mengenai Spesis Terancam 2008 (Akta 686)	**Sektor Pengurusan Biodiversiti & Sektor Pengurusan Perhutanan**				√[g]			√[g]	
NRES	Akta Akses kepada Sumber Biologi dan Perkongsian Faedah 2017 (Akta 795)	**Sektor Pengurusan Biodiversiti & Sektor Pengurusan Perhutanan**	√[h]	√[h]		√[h]			√[h]	
MOH	**Jabatan Kesihatan Negeri Sabah**									
MOH	Akta Makanan 1983 (Akta 281)	**Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan**								√[d]
MAFFI	**Jabatan Pertanian Sabah**									
MAFFI	Akta Kuarantin Tumbuhan 1976 (Akta 167)	**Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin**	√	√	√	√	√			
KPKM	**Jabatan Pertanian Malaysia**									
KPKM	Akta Racun Makhluk Perosak 1974 (Akta 149)	**Bahagian Kawalan Racun Perosak dan Baja**	√							
KNS	**Pusat Kepelbagaian Biologi Sabah**									
KNS	Enakmen Kepelbagaian Biologi Sabah (2000)	**Majlis Biodiversiti Sabah**	√[i]	√[i]		√[i]			√[i]	
KNS	**Jabatan Hutan Sabah**									
KNS	Enakmen Hutan 1968	**Jabatan Hutan Sabah**							√	

Nota:	Rujukan:
GM[c]	JBK mengawalselia semua perlabelan GMO kecuali makanan manusia yang dikawalselia oleh BKKM (Peraturan-Peraturan Makanan 1985)
√[d]	Hanya melibatkan makanan manusia (Peraturan-Peraturan Makanan 1985)

Nota:	Rujukan:
√[g]	Hanya melibatkan Spesis Terancam
√[h]	Hanya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik sahaja
√[i]	Kajian yang melibatkan sumber-sumber biologi dari Sabah

BIDANG KUASA MATRIKS PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU (SABAH) BERKAITAN PENGAWALSELIAAN HAIWAN

CATATAN

i. Pengimportan / pengeksportan haiwan dan hasilan:

- Perlu kelulusan daripada Pejabat Perkhidmatan Veterinar Sabah (DVS Sabah).
- Perlu permit import / eksport daripada Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin, DOA Sabah (bagi hasilan haiwan dan untuk kegunaan tumbuhan sahaja).
- Perlu kelulusan Lembaga Biokeselamatan Kebangsaan (LBK) melalui Jabatan Biokeselamatan (JBK) (sekiranya GMO).
- Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik atau sekiranya melibatkan Spesis Terancam).

ii. Pemantauan aktiviti melibatkan haiwan GMO:

- Dilaksanakan oleh JBK melalui Seksyen Penguatkuasaan dan Pemantauan (SPP), dengan kerjasama DVS Sabah dan agensi berkaitan untuk membuat pensampelan.

iii. Pemantauan aktiviti melibatkan hasilan haiwan GMO:

- Dilaksanakan oleh JBK melalui Seksyen Penguatkuasaan dan Pemantauan (SPP), dengan kerjasama Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin, DOA Sabah (bagi hasilan haiwan untuk kegunaan tumbuhan) dan agensi berkaitan untuk membuat pensampelan.

iv. Pengimportan / pengeksportan vaksin / biologik untuk haiwan:

- Perlu permit import / eksport daripada DVS Sabah.
- Perlu kelulusan Lembaga Biokeselamatan Kebangsaan (LBK) melalui Jabatan Biokeselamatan (JBK) sekiranya GMO.

v. Pemantauan aktiviti melibatkan vaksin / biologik GMO untuk haiwan:

- Dilaksanakan oleh JBK melalui Seksyen Penguatkuasaan dan Pemantauan (SPP), dengan kerjasama DVS Sabah dan agensi berkaitan untuk membuat pensampelan.

vi. Penghasilan vaksin / biologik GMO untuk haiwan di dalam negara:

- Aktiviti kegunaan terkawal serta proses penghasilan vaksin / biologik GMO dikawal selia oleh SPP JBK.
- Ujian klinikal dan aktiviti penjualan vaksin / biologik GMO untuk haiwan dikawal selia oleh DVS Sabah.

vii. Pengimportan makanan haiwan (MH) dan bahan tambahan makanan haiwan (BTMH)

- Perlu Permit Import daripada Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin, DOA Sabah bagi pengimportan makanan haiwan yang berasaskan sumber tumbuhan.
- Perlu kelulusan DVS Sabah bagi pengimportan bahan tambahan makanan haiwan.
- Perlu kelulusan LBK melalui JBK bagi kedua-dua MH & BTMH sekiranya mengandungi GMO.
- Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik atau sekiranya melibatkan Spesis Terancam).

viii. Pemantauan aktiviti melibatkan MH & BTMH yang mengandungi GMO

- Dilaksanakan oleh JBK melalui Seksyen Penguatkuasaan dan Pemantauan (SPP), dengan kerjasama agensi berkaitan untuk membuat pensampelan.

ix. Pengurusan Hidupan Liar

- Jabatan Hidupan Liar Sabah bertanggungjawab dalam pengurusan dan pentadbiran semua spesis Hidupan Liar dan Sanktuari Hidupan Liar yang tertakluk di bawah Enakmen Pemeliharaan Hidupan Liar (1997).
- Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan Spesis Terancam).
- Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik).

x. Pelabelan GMO

- JBK mengawalselia semua pelabelan GMO kecuali makanan manusia yang dikawal oleh Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan (BKKM).

xi. Kajian yang melibatkan sumber-sumber biologi dari Sabah:

- Perlu kelulusan daripada Majlis Pusat Kepelbagaian Biologi Sabah.

MATRIKS PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU (SABAH)
BERKAITAN PENGAWALSELIAAN HAIWAN

KEMENTERIAN	AGENSI KERAJAAN DAN AKTA BERKAITAN	KAJIAN / PRODUK BIOTEKNOLOGI	Haiwan dan Hasilan		Vaksin/ Biologik (Haiwan)		Lain-lain		
			Kelulusan	Permit Import Eksport	Kelulusan	Permit Import Eksport	Hidupan Liar	Makanan Haiwan dan Bahan Tambahan Makanan	Pelabelan GMO
NRES	**Jabatan Biokeselamatan**								
NRES	Akta Biokeselamatan 2007 (Akta 678)	**Lembaga Biokeselamatan Kebangsaan**	GM		GM[a]			GM	GM[c]
NRES	**Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan**								
NRES	Akta Perdagangan Antarabangsa Mengenai Spesis Terancam 2008 (Akta 686)	**Sektor Pengurusan Biodiversiti & Sektor Pengurusan Perhutanan**	√[g]				√[g]		
NRES	Akta Akses kepada Sumber Biologi dan Perkongsian Faedah 2017 (Akta 795)	**Sektor Pengurusan Biodiversiti & Sektor Pengurusan Perhutanan**	√[h]				√[h]		
MOH	**Jabatan Kesihatan Negeri Sabah**								
MOH	Akta Makanan 1983 (Akta 281)	**Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan**							√[d]
MAFFI	**Jabatan Pertanian Sabah**								
MAFFI	Akta Kuarantin Tumbuhan 1976 (Akta 167)	**Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin**		√(H)				√[e]	
MAFFI	**Jabatan Perkhidmatan Veterinar Sabah**								
MAFFI	Enakmen Haiwan 2015	**Bahagian Kesihatan Veterinar**	√	√	√[f]	√			
MAFFI	Enakmen Makanan Haiwan 2021	**Bahagian Kesihatan Veterinar**						√[e]	
KNS	**Pusat Kepelbagaian Biologi Sabah**								
KNS	Enakmen Kepelbagaian Biologi Sabah (2000)	**Majlis Biodiversiti Sabah**	√[i]		√[i]			√[i]	
KNS	**Jabatan Hidupan Liar Sabah**								
KNS	Enakmen Konservasi Hidupan Liar (1997)	**Bahagian Permit dan Perlesenan & Bahagian Penguatkuasa**					√		

Nota:	Rujukan:
GM[a]	Kegunaan terkawal dan penghasilan
GM[c]	JBK mengawalselia semua perlabelan GMO kecuali makanan manusia yang dikawalselia oleh BKKM (Peraturan-Peraturan Makanan 1985)
√[d]	Hanya melibatkan makanan manusia (Peraturan-Peraturan Makanan 1985)
√[e]	Jabatan Pertanian Sabah kawal makanan haiwan yang berasaskan sumber tumbuhan dan DVS kawal semua makanan haiwan termasuk bahan tambahan makanan haiwan

Nota:	Rujukan:
√[f]	Ujian klinikal dan jualan
√[g]	Hanya melibatkan Spesis Terancam
√[h]	Hanya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik sahaja
√[i]	Kajian yang melibatkan sumber-sumber biologi dari Sabah
√(H)	Hasilan Haiwan

BIDANG KUASA MATRIKS PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU (SABAH) BERKAITAN PENGAWALSELIAAN PERIKANAN

CATATAN

i. **Penangkapan ikan, aktiviti akuakultur, pemprosesan ikan dan hasilannya:**
- Perlukan kelulusan dan lesen daripada Bahagian Perlesenan dan Permit (Jabatan Perikanan Sabah).

ii. **Pengimportan / pengeksportan ikan:**
- Perlu kelulusan daripada Bahagian Perlesenan dan Permit (Jabatan Perikanan Sabah).
- Perlu kelulusan Lembaga Biokeselamatan Kebangsaan (LBK) melalui Jabatan Biokeselamatan (JBK) sekiranya GMO.

iii. **Pemantauan aktiviti melibatkan ikan GMO:**
- Dilaksanakan oleh JBK melalui Seksyen Penguatkuasaan dan Pemantauan (SPP), dengan kerjasama agensi berkaitan untuk membuat pensampelan.

iv. **Pengimportan / pengeksportan vaksin / biologik untuk ikan:**
- Perlu kelulusan daripada Bahagian Perlesenan dan Permit (Jabatan Perikanan Sabah).
- Perlu permit import / eksport daripada Bahagian Perlesenan dan Permit (Jabatan Perikanan Sabah).
- Perlu kelulusan LBK melalui JBK sekiranya GMO.

v. **Pemantauan aktiviti melibatkan vaksin / biologik GMO untuk Ikan:**
- Dilaksanakan oleh JBK melalui Seksyen Penguatkuasaan dan Pemantauan (SPP), dengan kerjasama agensi berkaitan untuk membuat pensampelan.

vi. **Penghasilan vaksin / biologik GMO untuk ikan di dalam negara:**
- Aktiviti kegunaan terkawal serta proses penghasilan vaksin / biologik GMO untuk ikan dikawal selia oleh JBK.
- Aktiviti ujian klinikal dan penjualan vaksin / biologik untuk ikan dikawal selia oleh Bahagian Pengurusan Sumber (Jabatan Perikanan Sabah).

vii. **Pelabelan GMO**
- JBK mengawalselia semua pelabelan GMO kecuali makanan manusia yang dikawal oleh Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan (BKKM).

viii. **Kajian yang melibatkan sumber-sumber biologi dari Sabah:**
- Perlu kelulusan daripada Majlis Pusat Kepelbagaian Biologi Sabah.

MATRIKS PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU (SABAH)
BERKAITAN PENGAWALSELIAAN PERIKANAN

KEMENTERIAN	AGENSI KERAJAAN DAN AKTA BERKAITAN	KAJIAN / PRODUK BIOTEKNOLOGI	Ikan*		Ikan (Darat)*		Vaksin/ Biologik		Lain-lain
							Ikan		
			Kelulusan	Permit Import / Eksport / Angkut	Kelulusan	Permit Import / Eksport	Kelulusan	Permit Import Eksport	Pelabelan GMO
NRES	**Jabatan Biokeselamatan**								
NRES	Akta Biokeselamatan 2007 (Akta 678)	**Lembaga Biokeselamatan Kebangsaan**	GM		GM		GM[a]		GM[c]
NRES	**Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan**								
NRES	Akta Perdagangan Antarabangsa Mengenai Spesis Terancam 2008 (Akta 686)	**Sektor Pengurusan Biodiversiti & Sektor Pengurusan Perhutanan**	√[g]						
NRES	Akta Akses kepada Sumber Biologi dan Perkongsian Faedah 2017 (Akta 795)	**Sektor Pengurusan Biodiversiti & Sektor Pengurusan Perhutanan**	√[h]						
MOH	**Jabatan Kesihatan Negeri Sabah**								
MOH	Akta Makanan 1983 (Akta 281)	**Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan**							√[d]
MAFFI	**Jabatan Pertanian Sabah**								
MAFFI	Akta Kuarantin Tumbuhan 1976 (Akta 167)	**Seksyen Biosekuriti Tumbuhan Dan Kuarantin**						√[g]	
MAFFI	**Jabatan Perikanan Sabah**								
MAFFI	Enakmen Perikanan Darat dan Akuakultur 2003 Akta Perikanan 1985 (Akta 317)	**"Bahagian Pengurusan Sumber & Bahagian Penguatkuasaan dan Kawalselia"**	√	√	√	√	√	√	
KPKM	**Jabatan Perikanan Malaysia**								
KPKM	Akta Perikanan 1985 (Akta 317)	**Unit Biosekuriti Perikanan Sabah**	√						
KNS	**Pusat Kepelbagaian Biologi Sabah**								
KNS	Enakmen Kepelbagaian Biologi Sabah (2000)	**Majlis Biodiversiti Sabah**	√[i]		√[i]		√[i]		

Nota:	Rujukan:
GM[a]	Kegunaan terkawal dan penghasilan
GM[c]	JBK mengawalselia semua perlabelan GMO kecuali makanan manusia yang dikawalselia oleh BKKM (Peraturan-Peraturan Makanan 1985)
√[d]	Hanya melibatkan makanan manusia (Peraturan-Peraturan Makanan 1985)
√[g]	Hanya melibatkan Spesis Terancam

Nota:	Rujukan:
√[h]	Hanya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik sahaja
√[i]	Kajian yang melibatkan sumber-sumber biologi dari Sabah
Ikan*	Ikan seperti definisi dalam Akta Perikanan 1985
Ikan(Darat)*	Ikan seperti definisi dalam Enakmen Perikanan Darat dan Akuakultur 2003

BIDANG KUASA MATRIKS PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU (SABAH) BERKAITAN PENGAWALSELIAAN ALAM SEKITAR

CATATAN
i. Pengimportan / pengeksportan bagi bahan organan dan mikroorganisma bioremediasi. • Perlu kelulusan daripada Jawatankuasa Teknikal Pengimportan Mikroorganisma dan Bahan Organan (JKTPMOBO). Permohonan kelulusan adalah melalui, Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin, Jabatan Pertanian Sabah. • Perlu kelulusan daripada Lembaga Biokeselamatan Kebangsaan (LBK) melalui Jabatan Biokeselamatan (JBK) sekiranya GMO. • Perlu memohon kelulusan melalui Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan (sekiranya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik)
ii. Pemantauan aktiviti melibatkan organisma GMO untuk bioremediasi. • Dilaksanakan oleh JBK melalui Seksyen Penguatkuasaan dan Pemantauan (SPP) dengan kerjasama agensi berkaitan untuk membuat pensampelan.
iii. Pelabelan GMO • JBK mengawalselia semua pelabelan GMO kecuali makanan manusia yang dikawal oleh Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan (BKKM).
iv. Kajian yang melibatkan sumber-sumber biologi dari Sabah: • Perlu kelulusan daripada Majlis Pusat Kepelbagaian Biologi Sabah.

MATRIKS PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU (SABAH)
BERKAITAN PENGAWALSELIAAN ALAM SEKITAR

KEMENTERIAN	AGENSI KERAJAAN DAN AKTA BERKAITAN / KAJIAN / PRODUK BIOTEKNOLOGI		Mikroorganisma yang terlibat dengan:		Lain-lain
			Bioremediasi	Permit Import / Eksport	Pelabelan GMO
			Kelulusan		
NRES	**Jabatan Biokeselamatan**				
NRES	Akta Biokeselamatan 2007 (Akta 678)	**Lembaga Biokeselamatan Kebangsaan**	**GM**		**GM**[c]
NRES	**Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan**				
NRES	Akta Akses kepada Sumber Biologi dan Perkongsian Faedah 2017 (Akta 795)	**Sektor Pengurusan Biodiversiti & Sektor Pengurusan Perhutanan**	√[h]		
MOH	**Jabatan Kesihatan Negeri Sabah**				
MOH	Akta Makanan 1983 (Akta 281)	**Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan**			√[d]
MAFFI	**Jabatan Pertanian Sabah**				
MAFFI	Akta Kuarantin Tumbuhan 1976 (Akta 167)	**Seksyen Biosekuriti Tumbuhan Dan Kuarantin**	√	√	
KNS	**Pusat Kepelbagaian Biologi Sabah**				
KNS	Enakmen Kepelbagaian Biologi Sabah (2000)	**Majlis Biodiversiti Sabah**	√[i]		

Nota:	Rujukan:
GM[c]	JBK mengawalselia semua perlabelan GMO kecuali makanan manusia yang dikawalselia oleh BKKM (Peraturan-Peraturan Makanan 1985)
√[d]	Hanya melibatkan makanan manusia (Peraturan-Peraturan Makanan 1985)
√[h]	Hanya melibatkan akses kepada sumber biologi / genetik sahaja
√[i]	Kajian yang melibatkan sumber-sumber biologi dari Sabah

ALAMAT, E-MEL DAN NOMBOR UNTUK DIHUBUNGI BAGI AGENSI-AGENSI BERKAITAN

KEMENTERIAN SUMBER ASLI DAN KELESTARIAN ALAM

Jabatan/Agensi	Bahagian/Seksyen/Cawangan
Jabatan Biokeselamatan Aras 4, Blok F11, Kompleks F Lebuh Perdana Timur, Presint 1 62000 Putrajaya Tel. : 03 8091 7318 Faks : 03 8091 7371 E-mel : dob@biosafety.gov.my	**Seksyen Penguatkuasaan dan Pemantauan** Jabatan Biokeselamatan Aras 4, Blok F11, Kompleks F Lebuh Perdana Timur, Presint 1 62000 Putrajaya Tel. : 03 8091 7321 Faks : 03 8091 7371 E-mel : jbkSPP@biosafety.gov.my
Bahagian Pengurusan Biodiversiti dan Perhutanan Aras 6, Blok F11, Kompleks F Lebuh Perdana Timur, Presint 1 62000 Putrajaya Tel. : 03 8091 7018 E-mel : bpbp@nres.gov.my	

KEMENTERIAN KESIHATAN MALAYSIA (KKM)

Jabatan/Agensi	Bahagian/Seksyen/Cawangan	
Jabatan Kesihatan Negeri Sabah Tingkat 1,3 & 6, Rumah Persekutuan Jalan Mat Salleh, 88590 Kota Kinabalu Sabah Tel. : 088 512 555 / 088 265 960 Faks : 088 221 477	**Bahagian Keselamatan dan Kualiti Makanan** Wisma BSN Sabah, Tingkat 5 Jalan Kemajuan, Karamunsing 88000 Kota Kinabalu, Sabah Tel. : 088 248 201	**Cawangan Penguatkuasaan Farmasi Sabah** No 9.6D, Tingkat 9, Blok D Bangunan KWSP, Lorong Karamunsing 88100 Kota Kinabalu, Sabah Tel. : 088 231 609
	Sektor Kesihatan Antarabangsa/Cawangan Penyakit Berjangkit Aras 3, Blok E10, Kompleks E, Pusat Pentadbiran Kerajaan Persekutuan, 62590 Wilayah Persekutuan Putrajaya. Tel. : 03 8883 4527 Faks : 03 8888 0643	

KEMENTERIAN PERTANIAN, PERIKANAN DAN INDUSTRI MAKANAN NEGERI (MAFFI)

Jabatan/Agensi	Bahagian/Seksyen/Cawangan
Jabatan Pertanian Sabah Aras 1, 5, 6 dan 7 Wisma Pertanian Sabah Jalan Tasik Luyang (Off Jalan Maktab Gaya) Beg Berkunci No. 2049, 88624 Kota Kinabalu, Sabah Tel. : 088 283 283 Faks : 088 239 046 E-mel : doasabah@sabah.gov.my	**Seksyen Biosekuriti Tumbuhan dan Kuarantin** Aras 1, Wisma Pertanian Sabah Jalan Tasik Luyang (Off Jalan Maktab Gaya) Beg Berkunci No. 2049, 88624 Kota Kinabalu, Sabah Tel. : 088 283 268 Faks : 088 283 287
Jabatan Perkhidmatan Veterinar Sabah Aras 3, Blok B, Wisma Pertanian Sabah, Jalan Tasik, Luyang (Off Jln Maktab Gaya), Beg Berkunci 2051, 88999 Kota Kinabalu. Tel. : 089 287 400 / 7422 / 7428 Faks : 088 238 418 E-mel : doasabah@sabah.gov.my	**Bahagian Kesihatan Veterinar** Aras 3, Blok B, Wisma Pertanian Sabah, Jalan Tasik, Luyang (Off Jln Maktab Gaya), Beg Berkunci 2051, 88999 Kota Kinabalu. Tel. : 088 235 297 Faks : 088 238 414 / 088 215 216
Jabatan Perikanan Sabah Aras 4, Wisma Pertanian Sabah, Jalan Tasik 88624 Kota Kinabalu, Sabah Tel. : 088 235 966 / 088 247 602 Faks : 088 240 511 E-mel : fish.dept@sabah.gov.my	**Bahagian Perlesenan dan Permit** Aras 4, Wisma Pertanian Sabah, Jalan Tasik 88624 Kota Kinabalu, Sabah Tel. : 088 235 966 / 088 247 602 Faks : 088 240 511 E-mel : fish.dept@sabah.gov.my

KEMENTERIAN PERTANIAN DAN KETERJAMINAN MAKANAN

Jabatan/Agensi	Bahagian/Seksyen/Cawangan
Jabatan Pertanian Malaysia Aras 7-17, Wisma Tani, No. 30, Persiaran Perdana, Presint 4, 62624 Putrajaya, Malaysia. Tel. : 03 8870 3000 Faks : 03 8888 5068 E-mel : pro@doa.gov.my	**Bahagian Kawalan Racun Perosak dan Baja** Lot 32, Tingkat 1, Lorong Durian 3 Kian Yap Industrial Estate, Jalan Kolombong Inanam, Peti Surat 12436, Kota Kinabalu, Malaysia Tel. : 088 233 961 E-mel : krpsbh@doa.gov.my
Jabatan Perikanan Malaysia (Sabah) Wisma Pertanian Sabah Jalan Wisma Pertanian Luyang, 88100 Kota Kinabalu, Sabah Tel. : 088 235 966 / 245 489 / 490 Faks : 088 240 511 E-mel : fish.dept@sabah.gov.my	

ALAMAT, E-MEL DAN NOMBOR UNTUK DIHUBUNGI BAGI AGENSI-AGENSI BERKAITAN

KERAJAAN NEGERI SABAH
Jabatan/Agensi
Sabah Biodiversity Centre Pejabat Sumber Asli, Jabatan Ketua Menteri Aras 19, Blok A, Pusat Pentadbiran Kerajaan Negeri Sabah, 88400 Kota Kinabalu, Sabah Tel. : 088 369 312 / 099 Faks : 088 250 753 E-mel : sabc@sabah.gov.my / sabc.sabah@gmail.com
Jabatan Hutan Sabah Ibu Pejabat Jabatan Perhutanan, Batu 6 Jalan Labuk, 90000 Sandakan, Sabah Tel. : 089 242 500 Faks : 089 671 303 Whatapps : 013 707 2100
Jabatan Hidupan Liar Sabah Tingkat 5, Blok B Wisma MUIS, Sembulan 88100 Kota Kinabalu, Sabah Tel. : 088 215 330 Faks : 088 222 476 E-mel : rhinosbh@gmail.com

Galeri Penguatkuasaan Biokeselamatan Bersepadu

PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU DI LAPANGAN

PROGRAM PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU

PENGUATKUASAAN BIOKESELAMATAN BERSEPADU DI PINTU MASUK NEGARA

Jabatan Biokeselamatan

Laman web: **www.biosafety.gov.my**
E-mel: **dob@biosafety.gov.my**

UN environment programme

gef